

כ' ר ט ז כ' ל' מס' י"א/3

מישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט
ירושלים, יום ד', י"ח בטבת תשי"א - 27.12.50

חברי הוועדה הנוכחים:
נ. ניר - היו"ר
ק. אסף
ח. בן-צור
ד. בר-היהא
י. בדר
מ. בן-עמי
ח. ג'ורג' ורה
ב. ג. דינבורג
ז. ורהרטיג
ע. ז'בוטינסקי
י. כסא
ש. צ"ע
א. חבורי

מזכרת דעה מיעצת: ר. כהן.

מוזמנים:
א. ירון - המשנה ליועץ המשפטי
מ. פיאמנטה - מתרגם לערבית
י. שקי - משרד המסחר

מישיבת נרחבת בט"ו 08.20.

היו"ר נ. ניר: אני פותח את הישיבה.

כמה הערות לפני שנעבור לסדר-היום: קבלתי

כיו"ר הוועדה מכתב מעמירם חרלס בנוגע לביטול חוק-דין מוות. בשבוע
הבא תמצאו את המכתב בתיקכם. קבלתי גם הצעות מיו"ר ועדת הכספים
בענין זה, ואף אותן תמצאו בתיקכם.

בעתון אחד הייתה התקפה על הכנסת וגם על ועדה

החוקה, חוק ומשפט, אשר מטגרת וזיכה קרסה שום דבר וכו'. משרתי אחמול
לועד העונאים הנרלמנטריים שזני זומין. נוחם ליום שישי, כדי להטביר
את עבודת ועדת החוקה, חוק ומשפט.

תמצאו בתיקכם את הצעותי בנוגע לשאלות עקרוניות

שעליהן אני מאיע לדון במטגרת הדיון על חוק הבחירות לכנסת השנייה.

אני מבקש מחברי הוועדה להגיש את הצעותיהם כדי שנוכל להגישן לחבריהם.

רל.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
27.12.50

חוק הבחירות לכנסת השנייה (המשך).

ע. ז'בוטינסקי:

אני מאמער כי מסייד החברים הנוכחים קטן

מאוד. יתכן שבשאלות אלה דעתם של החברים

מגובשת, ואנחנו בכלל מדברים רק לפרוטוקול.

אני רוצה להתחיל מהטון: מהמסקנה שאליה

אני מגיע. אני חושב כי עלינו להקים שני בתי-נבחרים. הבית הראשון -

נקרא לו ברגע זה כנסת - ייבחר בבחירות איזוריות טהורות, ללא כל

נסיון של מיזוג באיזו שיטה אחרת. אשר לבית העליון - נקרא

לו ברגע זה סינט - בסופו של דבר ימשיך גם הוא להיבחר בבחירות

איזוריות, אולם יתכן שבחקוקה הנוכחית יהיה זה עדין קשה. לכן

אציע כי הבית העליון ייבחר בחקוקה הנוכחית בבחירות יחסיות, ושוב,

בצורה טהורה, בלי מיזוג עם איזו שיטה אחרת.

בדרך כלל, אני חושב כי הנסיונות למזג שיטות

בחירות שונות ולמצוא שיטות סינטיטיות, הוא נסיון מאוד בלתי רצוי.

שיטת הבחירות צריכה להיות טהורה ומתמטי-אורגאנית. זוהי אחת

הסיבות **כדוע** אני מתנגד להצעתו של חבר הכנסת הררי. הצעת חבר הכנסת

הררי קובעת כל מיני הנחות שרירותיות. לדוגמא: הוא מציג כי 90

חברי כנסת ייבחרו בצורה אחת, ו-30 - בצורה אחרת. הוא מציג כי

כל בוחר יציין בכתקת הבחירות שלו חמישה שמות. אני חושב כי המספר

5 הוא שרירותי. אני חושב גם כי כל השיטה המוצעת על-קידו בנוריה

על קומבינציות ולא על דברים מהותיים. לכן, לא חוכל שיטה זו

להחזיק מעמד כשתעמוד בנסיון המציאות.

אני מתנגד להצעת הררי מסיבה נוספת. לפי

הצעת חבר הכנסת הררי, יוכל אדם להיבחר, למשל, ב-80% של הקולות,

לתפקיד שווה לזה של אדם אשר לא קיבל אכילו חלק קטן ממספר הקולות

הזה. ע"י כך יוצר אי-שוויון העשוי, לדעתי, להביא לנסיגות של

דיקטטורה, ע"י חברי כנסת שיזכו במספר גדול של קולות, מבלי

שבזכות זאת יקבלו תפקיד יותר גדול בחוקק החוק. אני מבין כי

בבחירות לתפקיד מסויים, נאמר לתפקיד נשיא המדינה, אפשר להעניק

רל.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
27.12.50
חוק הבחירות לכנסת השנייה.

ע. ז'בוטינסקי:

כי אדם אחד יפנה לכל הבוררים ויקבל 80% מהקולות. אבל אז הוא נבחר לתפקיד מסוים, ברור ומגדר בחוק. לעומת זאת, לחי הצעת הרר, החבריה שייבחרו במספר קולות שנה, יהיו בכנסת בתפקידים שונים, אך יהיה להם משקל סמציטי שונה. הדבר הזה אינו מקובל ואני חושב כי יש להתנגד לו בהחלט.

מדוע אני בעד שני בתי? בכל המדינות בהן הדמוקרטיה פועלת בצורה יעילה - בכל אופן באלה שאני קצת מכיר אותן - ישנם שני בתי. אני מתכוון בעיקר לארה"ב ואנגליה. הכסילות הזאת באה לצורך של ביקורת על החקיקה. התפקיד הראשון של כסילות זאת הוא, כמובן, להאיט את מלאכת החקיקה. אני חושב שאמילו בחנאים שלנו, כשלמנינו עבודה רבה - אולי גדולה בכמות מהעבודה הנמצאת בחני פרלמנט במדינה יותר מבוססת - אמילו אצלנו - ביחוד בכנסת השנייה או השלישית - לא יהיה כל רע אם יהיה בית שני שיאיט את העבודה, מפני שיש במקביל בחון כי מיבב של החוקים יעלה. כולנו יודעים כי כאשר אנו מעבירים חוק והוא מוגש לכנסת באופן טובי ללא כל צורך להתאימו ולבדקו, יש למעמים והוא אינו מושלם, אמילו בצורתו הטכנית. בכל הארצות בהן קיימי שני בתי, הם נבחרים בצורה שונה, ועצם ההבדל בצורת הקמת הבית השני, הוא הנותן מעין הצדקה לקיומו. (א. חבורי: לשם איזו מטרה חברתית-מדינית אתה בונה את הקונסטרוקציה של שני בתי?) לשם ביקורת.

אני רוצה למסור כאן על הצעה שנחטרסמה בעחון "חירות" בנוגע להרכב הבית השני. אני מוסר על הצעה זאת לא מפני שאני מסכים לה; אבל זוהי הצעה מעוייניה מפני שהיא מעלה שאלה עקרוניות ומעניינת מאוד. זוהי הצעה של אחד מחברי הנועת החירות, מר מיכאל קפלן. הוא חייק כי הבית העליון, הסינט, יורכב מבאי-כוח הגלויות. למעשה, הצעתו הייתה שהטרכנות הייחודית והורה את הבית השני של מדינת ישראל. אני מתנגד להצעה זאת, אבל אם לקבל את ההנחות המקובלות בארצות, הרי להצעה זו יש רגלי. אני מתנגד להצעה הזאת מפני שאני מתחיר חשבתי כי צריך להפריד

ר.ל.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
27.12.50
חוק הבחירות לכנסת השנייה.

ע. ז'בוטינסקי:

בין המושג יהודי וישראלי. לכן, אני מתנגד להצעה זאת ולהצעות אחרות מסוג זה. אך חשבתי לחובתי להזכיר כאן הצעה שהובאה ע"י חבר חנועתי.

אני חושב כי הבחירות לכנסת צריכות להיות בנויות

על שיטה איזורית. מה דובר על כך כי קשה לקבוע איזורים בארץ, ביחוד מפני שהאוכלוסיה משתנה ומכאן שהדבר הזה נותן אפשרות של צירוף שרירותיים בקביעת האיזורים, מה שקוראים "גיאוגרפיה-של-בחירות". אני חושב שאפשר לקבוע חוק בענין חלוקת האזורים, כזה שיגביל מאוד את הסרירות הזאת. קודם כל יש לחלק את הארץ לאיזורים גדולים יסודיים ישנם בארץ איזורים כאלה, בדרך הטבע: הגליל, העמק, איזור תיפה, המישור הערבי, השפלה, גוש דן - תל-אביב וסביבותיה - הדרום, ירושלים והפרוודור, והנגב. מניתי חשעה איזורים. נדמה לי כי האיזורים האלה הם איזורים די טבעיים. אולי צריך יהיה לחלקם לתת-איזורים. (ע. אסף: לאיזה איזור שייך איזור עמק בית-שאן לפי הצעתך?) אני חושב שעמק בית-שאן ועמק הירדן, הם איזור אחד.

מדוע אין הצעה זו מכוונת לגיאוגרפיה של בחירות? כל איזור צריך להיות די גדול, כדי שאפשר יהיה לחתוך ממנו מספר איזורים, נניח שמונה. אבל בכדי לקבוע תת-איזורים, יש לחלק את המפה למשבצות לפי הקואורדינטים, לפי המפה הגיאוגרפית. יש לקבוע את איזורי-המשנה לבחירות בצורה כזאת שלא יהיו קמורים, שלא תהיה להם צורה של טהר. יש לעשות את חלוקת איזורי-המשנה באופן שיטתי, ע"י מלאכת משבצות מסמאל לימין ומלמטה למעלה. בכל משבצת יירשם כמה בוחרים היו בה ביום הקובע.

כאן מתעוררת שאלה של איזור ים מואכלסיה מאוד

בתוך משבצת אחת, למעלה מהמספר הדרוש בטביל איזור בחירות. משבצות כאלה צריך יהיה לחלק שנית, כל משבצת, למשל, ל-20 משבצות. גם חלוקה זו, כמו החלוקה הראשונה, צריכה להיעשות לפי שיטת המשבצות.

אינני מציע זאת כסידור סופי. אני רוצה רק

לאמר בזאת כי אפשר לקבוע חוקים לחלוקת האיזורים, אשר יבטיחו כי

רל.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
27.12.80
חוק הבחירות לכנסת השנייה.

ע. ז'בוטינסקי:

החלוקה לא תהיה שרירותית אלא תיעשה לפי סדר קבוע ומותנה מראש.
אני חושב שלו היינו בוחרים בשיטה איזורית, צריך היה להפקיד על
חלוקת האיזורים לאו דווקא ממונה מטעם משרד הנילוס; אני הייתי
בוחר במינוי פרופסור לגיאומטריה של האוניברסיטה, להפקיד
זה; אדם בלתי מסלגתי שתפקידו-המבור שלו יהיה למצוא את חלוקת
האיזורים לפי החוק בכל פעם של קיום בחירות, כך שבכל איזור
לא יימצאו פחות מ-90% מהמספר הקבוע ולא יותר מ-110% ממספר זה.

חשיבות הבחירות האיזוריות היא בכך שלפי
הערכתי, בכל אופן, בחירות אלה תבאנה לכנסת חבריה יותר בולטים,
ויתן לכנסת עצמאות נכסית, יולי גם ממשיה, יותר גדולה מאשר זו
הניתנת לפי השיטה הקיימת. דבר זה יגרום להקטנת מספר המפלגות
וליצירת גושים מפלגתיים.

יש חומצה מעניינת של גידול המפלגות ההולך
בר בבר עם עצמאות יותר גדולה של החבר בתוך המפלגה. הדבר נובע
מכך שבארצות בהן ישנן שתי מפלגות בייחוד באמריקה - אין אלה
למעשה שתי מפלגות אלא שני גושים מפלגתיים, ובתוך כל אחד מהגושים
האלה ישנם גורמים רבים, מה שאנחנו קוראים "מפלגות". אני מאמין
כי השיטה האיזורית יכולה להביא גם אצלנו - אולי לא בפעם אחת, אבל
אחרי מספר די קטן של בחירות איזוריות לכנסת - לגיבוש שני גושים
יסודיים. (י. כהן: לפי שיטה איזורית, מפלגת "חירות", למשל,
אינה מתבטלת והיא תלך לבחירות האיזוריות. האם אין זה ברור כי היא
תמנה את האנשים שיחולקו לפי האיזוריות, ותחלק את המועמדים לאיזוריות
השונות? האם אין זה ברור כי לאו דווקא האדם שייבחר בכל איזור,
יהיה שייך לאותו האיזור?) השאלה נכונה. אבל מפלגת חירות או כל
מפלגה אחרת שתעשה זאת, תהיה בכל זאת קטורה בשני גושים: המועמד
שיועמד על-ידה לבחירה, נאמר באיזור חסידה, ימשיך להיבחר על-ידי
אנשי חסידה, ובכדי להבטיח את הבחורו, תהיה המפלגה מעוניינת להעמיד
לבחירה אדם מתקבל על דעתם של חסידה המקומי. זה כבר מבטיח נציגות

רל.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
27.12.50
חוק הבחירות לכנסת השנייה.

ע. ז'בוטינסקי:

יותר אמיתית של כל איזורי הארץ.

בבחירות איזוריות מתעוררת שאלה של קביעת

הנבחר אחרי גמר הבחירות. במקרה שאחד המועמדים באיזור קיבל רוב מוחלט, הדבר פשוט: הוא נבחר. אבל במקרה שאף אחד מהמועמדים לא קיבל רוב מוחלט, צריך לקיים בחירות בעבור שבוע, אשר בהן יתמודדו רק שני המועמדים שקיבלו את מספר הקולות הגדול ביותר, ולא אם כן אחד מהם מותר ואז נבחר השני. מטרת השנייה הזאת היא לאפשר יצירת גושים מפלגתיים והסכמים ארציים בין המפלגות. לדעתי, אינטרס המדינה הוא עידוד יצירת גושים. יכול לבוא הסכם בין שתי מפלגות על יצירת גוש בבחירות משנה, ואז מפלגה אחת תוותר לשנאה באיזור אחד, והשניה תוותר לראשונה באיזור שני.

בנוגע לבחירות לבית העליון, אני חושב כי אפשר

היה אולי להסכים כבר היום לבחור גם את הבית העליון בצורה איזורית, ע"י שליחת מספר קבוע של צירים מכל איזור, בלי התחשבות במספר החושבים באותו איזור. כפי שכבר ציינתי, יש לנו בדרך חסכה איזוריים יחודיים. לו היינו קובעים שלושה צירים לכל איזור, היה לנו זיכרון 27 איש. אבל יתכן שזה עדין מוקדם. לכן, בכדי להבטיח שהבית העליון ייבחר בצורה שונה מאשר הבית התחתון, הצעתי כי הבית העליון ייבחר בצורה פרופורציונלית בבחירות יחסיות, בלי כל מיזוג של שיטת אזורית. אם בבית התחתון יהיו 90 איש, ובעליון 30 איש, ואם הבית התחתון ייבחר בבחירות איזוריות והעליון בבחירות פרופורציונליות, יהיו לנו שני גושים המייצגים בצורות שונות את האוכלוסייה, שיוכלו להשליט ולמלא את חובותיהם של ביקורת הדדית.

שיטת האיזורית, ביחוד בבית העליון, נדבה

מאוד בהתחשב עם ההסתתרות לעתיד של מדינתנו. יש לשקר כי בעתיד תרכוש מדינתנו איזוריים נוספים בצורות שונות. אני מתכוון לראותה עזה או לחלקי א"י הנמאית בידי עבדאללה או לאיטריות אחרות של גידול שפת מדינת ישראל ע"י בריחת שונות. מתקיימו ליצור את הקונסטיטוציה

רל.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
27.12.50
חוק הבחירות לכנסת השנייה.

ע. ז' בוטינסקי:

של המדינה בצורה כזאת שחובל לעכל סיפוחים מעין אלה, מלי זעזועים
ובלי צורך בשינוי רדיקאלי של חוקת המדינה. (י. כסא: האם
זוהי דאגתך היחידה במקרה של סיפוח?) אחת הרי אומרים תמיד כי
אנחנו מדברים על כל דבר חמש שנים לפני הזמן, אבל אחת מטפלים
בכל דבר חמש שנים אחרי הזמן, וזו כבר שאלה של השקפה. כשאנו
בונים את חוקת מדינתנו, עלינו לראות כבר עכשיו לאן שואפת
מדינתנו להגיע ומה תהיה צורתה בעוד חמישים שנה. בשבילי ברור
כי אם המדבר לא יכסה אותנו בחולותיו, עלינו למחש גלים על
חלוח המדבר. ומרוצם כזה צריך להיות מובא בחשבון בשעה שאנו
בונים את חוקת מדינתנו. צריך גם להיות ידוע לאנשי האיזורים
השכנים מה מחכה להם במקרה שהם יכנסו לתחומי מדינת ישראל.

לדעתי, הגיע הזמן שהכנסת תיבחר בבחירות

איזוריות. אני מציע שכבר היום נקים בית שני ונסכים, באופן
זמני, לבחור את הבית השני בבחירות יחסיות.

היו"ר נ. ניר: בטרם אמסור רשות הדיבור לנואם הבא, אני

רוצה לברך את חברנו ד"ר בדר שהופיע אחרי

נסיעתו. אני שמח שמטעמיה מורמאליים לא החלפנו אותו באחר.

ב.צ. דינבורג: לדעתי, יש צורך להכניס שינויים בחוק הבחירות,

לשם יצירת קשר ישיר בין הציבור במקום ובין

נציגות הציבור בכנסת. יש בענין זה שני גורמים: מקומות חדשים

ואנשים חדשים. בעיר כמו רמלה, לוד, וכו', המקום הוא חדש

והאנשים חדשים. אמנם, כניסתם של אנשי מקומות אלה למפלגות

ולרשימות ארציות, היא יותר אידיאולוגית-כללית, אבל אין היא

קשורה בחיי יומיום. ענייניהם היומיומיים ובעיותיהם של מקומות

אלה, דורשים נציגות מקומית.

רל.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
27.12.50
חוק הבחירות לכנסת השנייה.

ב.צ. דינבורג: מאידך, אין אני חושב כי אפשר ואריך
לבטל את שיטת הבחירות הארציות, משום שעצם
בקין הארץ וקליטת העליה קשורים עם דעות ומחשבות הדורשים
ארגון ארצי. זוהי גם טאלה של צורה ארגונית, וגם - של מסורת.
זהו ארגון שכל הציונות ותחית ארץ-ישראל, נוצרו והתהוו מתוך
אידיאות שמשו כוח ארגוני. הציונות הייתה אידיאולוגיה מארגנת של
ישראל במשך דורות, והיי עור תהיה כוח בזה במשך זמן רב.
לכן, הגיוני לא לבטל את המסורת הזאת.

מבאן הצעתי לעשות מינימום מסוימת:
יש לנו 120 ציר. הייתי אומר כי 80-90 ציר ייבחרו מתוך רשימה
ארצית - וע"י כך אנחנו מאפשרים להמשיך במסורת - והיתר
ייבחרו מתוך רשימה מקומית. הארץ תחלק אז ל-30-40 איזורים
בחירות, בהתחשב עם מספר החושבים ועם המקומות החשישים. אני
חושב שהיה זה מועיל לארץ, לישוב ולכנסת, אם יהיה בתוכנו איש
שייבחר מרמלה או מהנגב, חושב המקום שאנשי אותו מקום יודעים
ומכירים אותו. יהיה בכך ערך גדול גם לנו. אני יושב בבית-
הכרם, ואני אומר כי היה חשוב שיהיה נציג לבית-הכרם אם
ייקבעו גירוסלים 3-4 צירים. הרי אחד התפקידים של הכנסת
הוא מיקוח על המנגנון ועל יעילותו. ואצלנו, אין איש מעוניין
במיקוח אמיתי: האוטוריזציה מחמשת קרניה לנגח את הממשלה לשם
רווח פוליטי. מאידך, יש דברים שמניחים אותם הצדה מתוך
חשובים כלליים. אילו היה נמצא בכנסת איש מבית-הכרם, מרמלה,
מיסר וכו', והיו טענות וחביעות לאותו מקום, הייתה לו אפשרות
לבדוק את הדברים ולעורר את השאלה בכנסת. זהו אחד התפקידים
של בית-הנבחרים, אשר בו אני חושב כי נכשלנו בגלל הפוליטיזציה.
הוא הדין בשאר הדברים. בודאי שגם אנשי האיזור ייבחרו מתוך
מפלגות. אבל אלה יהיו בהכרח אנשי המקום.

אני מציע לשקול את ההצעה הזאת כאפשרות של

תיקון. בתלוקת האיזורים צריך להביא בחשבון את שני הדברים: גם
את מספר החושבים וגם את היסוד הגיאוגרפי והחשישי.

א. חברי:

הויכוח הזה הוא ויכוח אקדמי, ואופייני ביותר

לויכוח הזה, הוא שכל גורם מדבר על אחריותו

האישית בלבד. ודאי שאין זאת קשר יזה של הנראמיה. אפשר להסביר את

העובדה הזאת במציאות הפוליטית שלנו. הנה למשל, גם אני מדבר על

אחריותי האישית בלבד. יתר על כן, אם אפילו מפלגתי תסכים לשיטה

הרובנית שאותה אני מציע כדוגמת השיטה הנהוגה באנגליה כמעט בדיוק

נמרץ - והנני מסקטק את מפלגתי הקבל את עמדותי - הרי גם אז אין

אני בטוח כלל שמפלגתי תיאבק על השיטה הזאת; יתכן שלמפלגתי לא

יהיה ענין בכך; כי הרי ברור מראש שהכנסת הזאת - וכנסת זאת היא

הקובעת את שיטת הבחירות לכנסת השנייה - אינה מסוגלת ולא תרצה לחסל

את שיטת ריבוי המפלגות, שיטת הבחירות היחסיות. לכאורה, אפשר

היה להסיק מכאן, שאין ערך רב לבירור שלנו, אך נהפוך הוא, לדעתי:

יש ערך רב לבירור הזה, ואם גם הוא לא יתן תוצאות עכשיו, יש

לו ערך בשביל העתיד. ויתכן מאוד שאם כי רוב חברי הועדה מדברים

על אחריותם האישית, דעתם תשפיע לפחות בכיוון של הכנסת תיקונים

לשיטת הבחירות היחסיות.

ברור כי הויכוח איננו ויכוח מכני, אלא

ויכוח פוליטי נוקב, משום ששיטת בחירות זו או אחרת, מהוה גורם מעכב

או מדרבן תהליכים חברתיים ומדיניים מסויימים. אני רוצה לעמוד

על ההערבות המדיניות והחברתיות אשר מבססות, לדעתי, את צדקת שיטת

הבחירות הרובניות כדוגמת אנגליה, ובמקצת כדוגמת אמריקה.

כבר נאמר כאן כי שיטת בחירות אזורית-אישית

מגבירה את תהליך הגיבוש החברתי-מדיני בין אזרחי המדינה, מגבשת

כוחות גדולים ושמה קץ לפיאול ולדיסטרנציאציה פוליטית-כיתתית חולנית.

מדוע אני חושב כי תהליך זה של גיבוש כוחות גדולים הוא תהליך רצוי?

אני יוצא מההנחה שתברה דמוקרטיה, אסור שתנהל ע"י כיתות דוגמתיות,

או על ידי כיתות קטנות המאוגדות על בסיס עדתי, בסיס של קאדר

בוחרים צר ומצומצם. אני חושב שצריך לשאוף להטקת הפרוצס על

דיסטרנציאציה פוליטית מנוסחת; והיחוד אצלנו, בחנאי קיבוץ גלויות.

מלבד מפלגות וזרמים רעיוניים, מדיניים ומעמדיים, רובץ עלינו נטל

הירושה של "מחלוקת" יהודית, שירשנו מאבות אבותינו. אינני חושב

כי שוחרי מדינה דמוקרטית אמיתית יכולים להטלים עם החזיון הזה,

א. חברי

ואם יש שיטת בחירות העוזרת לנו במלחמה בדיכוי אציות ממין זה, עלינו לברך עליה.

אנחנו מנהלים כאן ויכוח חופשי, כל אחד עם עצמו ועם חבריו, בכל המפלגות - כך הבנתי זאת - ואם כך אני רוצה לאמר כי יש בין חברי כאלה החושבים שהדיכוי אציות הזאת עוזרת, למשל, למעמד הסועלים בא"י. כלומר: הודות לריבוי מפלגות, כיתות, סיעות יבנות סיעות, מסוצל מעמד בעלי הבתים ואנחנו יכולים לקיים את האוריינטציה על החלק הפרוגרסיבי יותר של הבורגנות, בניגוד לחלק הריאקציוני. אמנם זה נכון, אמנם, כשאני מדבר על גיבוש שני גושים, רצוי לי כי בעלי-הבתים והמעמד הבינוני בישראל יהיו מלוכדים ומאורגנים במפלגה פרוגרסיבית. אבל אם אסילו נגזר כי עקב גיבוש גושים, הכוח הלא-סועלי, הלא-סוציאליסטי, יהיה כוח לא-פרוגרסיבי - אני מעדיף את הגיבוש הזה, מפני שזה מקל בעל שני קצוות, ולעומת הגיבוש הזה, הודות לו וכתגובה עליו, יבוא גיבוש אחר: יבוא הכרח בגיבוש הכוח הסועלי, אשר יגביר את גיבושה עם כולו, כי רוב העם הוא עמל ועובד. (ת. רובין: האם אתה חושב ע"י שיטת בחירות להביא לאיחוד של מפא"י ומס"ס?) זוהי ההנחה העקרונית הראשונה המבססת את ההכרח במירות אזוריות אישיות;

וההנחה העקרונית השנייה, היא: מה הוא אופיה של הדמוקרטיה הישראלית והדמוקרטיה בכלל? ידוע כי לועגים לדמוקרטיה משני הקצוות, מימין ומשמאל, בעיקר בגלל חזיון הכרוך ברכרוכיותה, בחוסר תקיפות, בחוסר יעילות וחוסר היציבות שלה. השואף למשטר דמוקרטי אפקטיבי ויציב אינו יכול להסכים לשיטת בחירות יחסית. טוענים כי בשיטת בחירות רובניות יכול להוצר מצב בו המיעוט הגדול ביותר ישלוט במדינה. אבל, רבותי, הודות לשיטת בחירות יחסיות נוצר למעמיה מצב בו מיעוט קטן, הוא אשר, למעשה, השלט במדינה, והוא לשון המאזנים בסיטואציות קריטיות מאוד למדינה.

ועוד טוענים: לסי סימטה אזורית רובנית ישלום

במדינה המיעוט הגדול ביותר, שיהווה, נניח, רק 30%-35%; באיזו זכות

מוסרית ודמוקרטית ישלום מיעוט כזה, והרי הוא מיעוטן אחת שוכחים,

רבותי, כי מול 35% אלה, אינו עומד כוח של 65%; ה-65% מסוצלים

ומנוגדים ביניהם ואינם מייצגים שיטת ממשל אחד, משטר אחד ומדיניות

אחת ואחידה. במקום לדבר בצורה אבסטרקטית, ניזכר בסיטואציה שהיתה

לנו לפני שבועות מספר, בעמיו של המשבר הפרלמנטארי הראשון שהיה

במדינת ישראל. כפתרון למשבר הומיעה הצעת ממשלת השבעה. היתה זאת

הצעת המיעוט הגדול ביותר במדינה ובכנסת. מול הצעה זו, לא עמדה

הצעת פתרון של משבר, הצעה אחת ואחידה. מה איחד את כל אלה שהפילו

את הצעת הפתרון הזאת, שבאה לתת מוצא מהמשבר לתקופת זמן קצרה?

כולם התאחדו על יסוד שנאה. לא ניסו למצוא פתרון אחד, קונסטרוקטיבי,

אלא מצאנו פתרון משותף, דסטרוקטיבי. נגד הצעת המיעוט הגדול הצביעו

כוחות מנוגדים בהחלט, ימין קיצוני ושמאל קיצוני. מצב כזה יכול

היה להיווצר בגלל הפיצול ל-14 סיעות בכנסת, בגלל שיטת הבחירות היחסיות.

זה הטביע אומי של אי-יציבות מצערת, משטלית, ומעליבה את הדמוקרטיה

הצעירה שלנו.

כמובן, הרואים לעשות חוכא ואטלולא מהדמוקרטיה -

ויש כוחות כאלה מימין ומשמאל - ימצאו בכוונה שיטת בחירות ושיטת ממשל

אשר ישימו ללעג ולקלס את הדמוקרטיה. אבל דמוקרט כן ורציני, מדוע

הוא צריך לשאוף לשיטת בחירות יחסיות? זהו לעג לדמוקרטיה. שיטת

הבחירות היחסיות מניחה מראש משטר קואליציוני כפוי על המדינה;

דוגמת צרפת, וגם הדוגמה של ישראל, הוכיחו זאת. אפשר להיות חסיד

של קואליציה, רק בתנאי אחד: כאשר הקואליציה, בתור שיטת ממשל,

בנויה על משהו חיובי וקונסטרוקטיבי. הנה, למשל, כשטרצה המלחמה

והדמוקרטיה האנגלית והעם האנגלי צריכים היו ללחום נגד המפלגה

הנאצית, נגד היטלר, גם כאשר לא היה הכרח כורמאלי שחייב את ממשלת

השמרנים לפנות ללייבור ולהזמינה לשלום יחד אתה, היא באה לידי

הכרה ששעת החירום והאינטרסים הלאומיים, האינטרסים של הדמוקרטיה

ושיקולים אחרים - טובים ונכונים, לדעתי - מחייבים לעשות זאת.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
27.12.50
חוק הבחירות לכנסת השנייה.

רל.

א. תבירי:

יתכן מאוד שאצלנו, בתקופה של קיבוץ גלויות וביטור המדינה, מחלגה שתשלום יחידה במדינה, הודות לבחירות רובניות, ב-30%, 35% או 40%, תרצה ותשאף לשיחוק כוחות אזורי; אני בטוח בכך. אבל אז לא תהיה זאת שותפות כמדינה. קואליציה כמדינה אלה הם נישואים ללא תהבה וללא רצון חרטי, וזה דבר רע מאוד. בתנאים אלה חופכים הממשלה והמסטר לפדרציה של משרדים. כמובן, הרוצה להכניס דמורליזציה פנימית לתוך הדמוקרטיה, לעשותה רכרוכית, בלתי יעילה, בלתי תקיפה ואוטוריטאית בעיני העם, מעוניין להסכה לפדרציה של משרדים.

ד"ר ורהפטיג אמר - וחבל שגם פרוט'

דינבורג חזר היום על הרעיון הזה - שדוק אצלנו יש מסורת ציונית, מסורת ישובית, אטימולוגיה נכבדת וקונגרסים ציונים וגם מסורת של הכנסת הזאת, אשר נבחרה לזי שיטת הבחירות היחסיות. זו מסורת רעה מאוד, רבוחי. מדוע לא יהיה אומץ לישוב שקשה רבולוציות גדולות מאוד בהרבה והרבה שטחים, להמשיך בריפורמה יסודית גם לגבי שיטת הבחירות? מדוע צריך להנציח את הפלגנות המיותרת, החולנית, שבמחלוקה, כיון תיות ודוגמיות ואינטרסים פרובינציאליים מקומיים? יש לנו 14 סיעות, בהן גושים שהם למעשה 4, 5 סיעות. מדוע צריך להנציח זאת? האם זה טוב למדינה כולה ולהגשמה הציונית? מדברים על קיבוץ גלויות - שהוא פרוצס של יתר ליכוד ויתר התמזגות של אינטרסים קטנים ותרבויות שונות - ולמעשה, במציאות, עושים ממש את ההיפך. שיטת הבחירות היחסיות הוא ההיפך מדירבון פרוצס האסימילציה הספונטית שאנו זקוקים לה. איך יכול חבר הכנסת ורהפטיג להגיד כי שיטת בחירות זאת חלמה ארתור? האם שיטה זאת עוזרת להבראת המדינה, מבחינת מדיניות או חברתיות? אני חושב כי ההיפך מזה הוא הנכון. מה שהצדקה בכך שקבוצה קטנה שקבלה 7000 או 10000 קול, תהיה לפעמים המכרעת בקביעת הדמות הסוציאלית של המדינה, או קביעת האוריינטציה המדינית שלנו?

אני רוצה להצביע על מומנט חשוב נוסף

ולהוכיח כי שיטת הבחירות היחסיות מביאה לפעמים לתרמית; היא מסלפת את

רל.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
27.12.50
חוק הבחירות לכנסת השנייה.

א. תבירי:

הבעתו החופשית של רצון הבחירי. את הבחירות לבית-הנבחרים הראשון שלנו הוסיפה רשימת עדתיו של ההתאחדות יוצאי ארץ מסויימת, מה אומרים אנשי רשימה כזאת לבחיריה? הם מועניי: השלחו אותנו לכנסת כדי שנגן על האינטרסים של עדתנו, המקומית. הבוחר, בוחר ברשימה זאת לשם הגנה על האינטרסים של עדתו. הוא יודע שאת המדינה תנהל מפלגת פועלי א"י, מכ"ם או הגוש הדתי, או הציונים הכלליים; זה יהיה ממלא. אבל הוא רוצה שיהיה בבית-הנבחרים נציג עדתו שיגן על האינטרסים המיוחדים של העדה. במצאות, דבר זה הביא ל-14 מיעות בכנסת, ולמעשים, איש שנבחר בצורה כזאת, קובע דבריו חשובים למדי. לבחיריו הוא אינו אומר כי יצטרף לשיטת ברנסטיין ובניגוד לשיטת בן-גוריון, למשל. זהו מעשה סילוף. הוא עלינו להמשיך בשיטה זאת של סילוף דעת הבחירי.

הח' בן-גוריון אמר שבשיטת הבחירות היחסיות

המיעוט הגדול נמצא בשבי של המיעוטים הקטנים. הוא חושב זאת לדבר שלילי, ואני מצטרף אליו. אבל אני חושב כי לאמיתו של דבר הרוב הוא אשר נמצא בשבי. מה נירוש "המיעוט הגדול"? אני חוזר לנקודה הזאת שהיא המכרעת והקובעת. מיעוט, פירושו כאשר מולו מתיצב רוב. אבל כאשר מול מיעוט של 30% יש מיעוט של 20% ושל 15% או 10%, וכאשר כל היתר אינם רוצים, אינם מסוגלים ואינם מבטיחים להתאחד ולסניח על השולחן שיטת ממסל אחר, מנוגדת לזו שהציעו ה-30%, הרי זו כילחוליסטיקה להגיד שה-30% הם מיעוט.

אומרים שבאנגליה שולט המיעוט הגדול ביותר. אני חושב כי זהו הרוב היחסי הגדול ביותר. אומרים שהמיעוט הזה אינו רשאי לשלוט. אני נגד כל דיקטטורה, אפילו נגד דיקטטורה של הרוב. אבל אם ישאלו אותו מה עדיף: דיקטטורה של הרוב או קנוניות של מיעוטים, המבוססות על חרמית מסויימת ועל סילוף מסויימ - אני אומר: דיקטטורה של הרוב היא בתנאים אלה יותר דמוקרטית ויותר מוסרית מבחינת המוסר החברתי. (ו. ווהלטיג: מה שאתה מציע, זוהי באמת דיקטטורה) אני מציע שלטון רוב אשר מאפשר למיעוט לבקר באופן דמוקרטי וחופשי, ולמנוע לעת ע"י תפוצה והסברה פתרון אלטרנטיבי,

רל.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
27.12.50
חוק הבחירות לכנסת השנייה.

א. תבירי:

והמאמשר לעט לבחור בפתרון האלטרנטיבי; האם לזה אתה קורא דיקטטורה?
זה ההיסטוריה מדיקטטורה? אני, לכל חסידי השיטה הרובנית "שואף ליציבות
הדמוקרטיה, להבראתה. האם שליון רוב מנהל את המדינה כאשר המיעוט
מנהל את האוטוריטה, אוטוריטה חוקית ובלתי כפויה; האם זוהי
דיקטטורה?

לדעתי, לא יכולה להיות כל שיטה סינטיטית
בין שיטת הבחירות היחסיות לשיטת הבחירות הרובניות. חוק מד"ר ורהמטיג
אשר הציע לשמור על השיטה הקודמת, יארו לעצמה כל יתר החברים כל מיני
שיטת סינטיטיות. לדעתי, אין כאן מקום לסינטיזה ועלינו לבחור בשיטה
זו או אחרת.

מה הדבר האופייני בשיטתו של הח' בר-רב-
האי? ע"י החלוקה שהוא הציע, הוא רצה להשאיר את השיטה היחסית לגבי
חמישה-ששה איזורים בארץ, מבלי לאפשר לעורפיה להחקש באופן ארצי.
(ע. אטמ: הוא אפשר זאת). בעצמן השיטה הזאת מהטלת שתיים-שלוש קבוצות
קטנות. (ד. בר-רב-האי: היא מעלה גורמים גדולים ומורידה גורמים קטנים).
הח' בר-רב-האי מעלה תוחת כבד בכדי לקלוע בציפור קטנה. הוא מגיע לאותה
מטרה שמר ידין. הגיע אליה באמצעות שכלולים טכניים בשיטה הקיימת.
לדעתי, סינטיזה כזאת אינה כדאית. הם רוצים לעשות רפורמה בשיטת
הבחירות, יש לעשות זאת בכיוון של רובניות. אינני חושב שכדאי גם
לפצל את הארץ לאיזורים וגם להשאיר את השיטה היחסית, וכל זאת למען
הקטן את מספר המפלגות בכנסת מ-14 ל-11.

הציעו כיוון להקיה שני בחינה. הציע זאת

באופן פולט מה ז'בוטינסקי, ובהצעה מה הררי קיבל הדבר צורה של שני
סוגי נבחרים. גם בהצעה מה דינבורג יש משור מזה. אני מתנגד להצעה הזאת
ורוצה לשאול את החברים המעלילים את האיריגה הזאת, למה מה הם עושים זאת?
אני מבין את ד"ר ורהמטיג, הדוגל בקיום השיטה הקיימת מפני שיש מכורח
כזאת ומפני שהיא נבחנה במציאות; אני חושב שהיא רעה והוא חושב שהיא
טובה. אבל על סמך מה מציעים את ייתת שני הבחיים? באנגליה היתה התפתחות

רל.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
27.12.50
חוק הבחירות לכנסת השנייה.

א. תבירי:

של מאות שנים, אשר הביאה לקיום שני בחינים. לשם מה ניצור אנטנו,
המתגדרים בדמוקרטיה שלנו, מעמד אוניטריסטי של חלק מהנבחרים - בין
בצורה המוצעת ע"י מר הררי ובין בצורה המוצעת ע"י מר ז'בוטינסקי?
האם זה קוטר לענייני המדינה, לקיבוץ גלויות? אין זה מובן. לשם מה ליצור
דיפרנציאציה בין הנבחרים?

אני רוצה לעמוד על הצורה בה אני מתאר
לעצמי את הגשמת הבחירות להי שיטת הבחירות הרובניות, אשר, כפי שאמרתי,
אין לה סיכוי להתקבל בכנסת ואולי גם לא במפלגתי. איך אני מתאר לי
את הרפורמה בשיטת הבחירות במדינת ישראל?

אמנני רוצה לחזור על התמונה שתאר מר
ז'בוטינסקי, בהציעו לנו את מפת חלוקת הארץ לאיזורים-בחירות. היא נכתה
בהחלט. ד"ר ורטהייג הסיל עלינו אימה של מה נקרה באנגליה, לפני עשרות
רבות של שנים, כשעשו כל מיני קומבינציות בלתי כשרות וגזרו את הארץ
לאיזורים בהתאם לאינטרסים מסוימים. אין כל חשש שאצלנו זה יהיה כך
בחלוקת איזורי הארץ תהיה גישה גיאוגרפית פשוטה. לא יעלה על הדעת,
למשל, שמי שיחלק את הארץ ל-120 איזורי בחירות, יעשה איזור אחד מצורף
מחברי עין-חרוד ודרי הבחירה המשותפת בצפון הלא-אביב, על מנת לזכות מראש
בציר של מסא"י באיזור זה. איש לא יעשה זאת! יעשו זאת למי רציפות
גיאוגרפית מצפון לדרום! יחלקו את הארץ לאיזורים של 7000 בוחרים בכל
איזור, אם נאמר כי יהיו 800.000 בוחרים לכנסת השנייה.

וכאן, הערת פולמוס קצרה לתבירי אסף. הוא
דאג לנציגות של גוף התישבותי מסויים, שיכולה להיות מגומה בבחירות
איזוריות. דוקא מנקודת מבט זו אני בעד איזור של 7000 איש. אם באתר
האיזורים שמפרוזדור ירושלים, למשל, ישנם 30 מושבים ושני קיבוצים, אני
רוצה שב"כ המושבים יהיה ב"כ האיזור, ושחור יהיה ב"כ גם של שני הקיבוצים
שבחוף האיזור הזה. דבר זה משמש גם מנוף לגיבוש והתלכדות יתר של האיזור.
אני מתאר לי, למשל, כי כרם התימנים בתל-אביב תהיה מרכז של איזור בחירות,
אבל מסביב לה ישתיכו לאותו איזור כמה רחובות של חושבים ותיקים. אני

רל.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
27.12.50
חוק הבחירות לכנסת השנייה.

א. תבירי:

רוצה שמסלגת מועלי ת"י, או מס"ם או חירות יעמידו באיזור זה עסקן
תימני, ואינני רוצה שרק התימנים יבחרו בך. הרי לא החישבו בארץ
תימנים לחוד ובולגרים לחוד.

כבר כוין כחן כי גם בחירות כאלו תהיינה

מסלגתיות, אבל יחד עם זאת תהיה קשר לאיזור.

אני מקבל את כל האינטרסוגיה ההתישבותית

שפיתח החבר בן-אשר. זה מנוף חשוב מאוד להחשקה השלילה שעלולה

לצמות ינטרליזציה המוסרית במדינת ישראל. דבר זה יביא להחלשת

הגורם של הצינטרליזציה המסלגתית. תהיה כחן סינטיזה בין

רצון הבוחרים מלמטה, אשר לא תשלול את היחרון של קביעת קווים גדולים

ע"י המסלגות, אך לא לכי דוגמות ולו לכי אינטרסים הרובינאליים,

אלא לפי קוים טוציאליים גדולים.

מוענים כי חלוקה ל-120 איזורים היא ענין

של דורים שימשכו שנתיים. אני חושב שזה אפשר לחלק את הארץ ל-70

איזורים, אפשר לחלק אותה גם ל-120 איזורים. אם יהיה רצון, אפשר לעשות

זאת.

אני רוצה להגיד באופן ברור כי כשנגיע

לסיכום והצבעה, כיון שאין כל חקוקה כי תוקבל השיטה האנגלו-סכסית

הרובנית בטוהרחה, אצטרף לכל אותן ההצעות שאני טולל אותן, כי הרי הן

בבחינת הרע במיעוטו: הצעל ירין או הצעת בר-רב-האן, אשר יש בהן

בכל זאת ערובה ליחר גיבוש וליחר מלחמה במיאול החולני המזעזע את

מדינת ישראל ממעם לפעם.

י. דבר:

אני חושב כי אי-אפשר להון על הענין

הזה באופן אבסטרקטי. שוט שיטה בחירות

אינה פועלת באותו האופן בשתי ארצות. ישנו גורמים אשר יכולים

לעשות משפחה אחת שתי שיטות שונות, לפי מצב המקום ולפי אופיין

של המפלגות.

ראיתי את הנאציות של ערי ז'בוטינסקי,

אשר קבלה עדוד מירי בפרוטו של חברי, ז'בוטינסקי חושב כי בחירות

אינדיבידואליות באיזורים חסקה מסר צירים בלתי תלויים, אשר כל

אחר מהם יהיה כאילו מפלגה לעצמו, יפעל על דעת עצמו ולא יהיה תלוי

אלא בבחוריו שבאיזורו. באופן כזה, לדעתו, תחודש השיטה שהיתה

קיימת באנגליה לפני 80 - 50 שנה, לפיה כל ציר היה בעצם סיעה

נפרדת, והיה עצמאי במידה הרבה יותר גדולה מאשר הסיעות בתוך החזית

הדתית, למשל.

חברי רוצה דבר אחר. הוא שומר על כך

שמפלגתו תהווה רוב, רוב בכנסת אם כי מיעוט בעם. הוא אינו מבין

מה יהיה החוק המוסרי של רוב בכנסת, רוב מוחלט שאינו תלוי בשוט

מפלגות קטנות ומיעוטים אחרים, וגם אינו תלוי ברוב העם; רוב אשר

עושה כרצונו.

אומרים שיטה כזאת תפצל את המיעוטים.

הדבר הזה אינו כל כך ברור. פעם יצרו בפולין שיטה בחירות יחסית

מיוחדת במינה שכונתה היתה לחסל את המיעוטים הלאומיים בפלמנט.

הדבר הזה נעשה בערמה ובחכמה גדולה. לפי השיטה הזאת, המיעוטים

היו צריכים להיות אבודים. המיעוטים, בהשפעת גרינבוים יצרו בלוק

שהיה קיים אך ורק בזמן הבחירות. הבלוק הזה הסך בבחירות לקבוצה

הגדולה ביותר במדינה, וכך קבלו המיעוטים הלאומיים מספר גדול יותר

של אמנזטים מאשר היו מקבלים בדרך הרגילה. כך גרמה השיטה שהיתה

מבוננת לחסול המיעוטים הלאומיים - להגדלתם. חבר חברי, אולי

פעם אחת יצליח המיעוט המאורגן לקבל בבחירות רוב לפי השיטה שאחה

מציע, אבל בפעם השניה יתכן כי יצליח בבחירות מיעוט אחר, או רוב

אשר יתפצל לקבוצות קבוצות. בשיטה עצמה, אין תרופה לבעייה הזאת.

(א. חברי: בישראל, אף פעם לא היתה סכנה כזאת). אל תחשוב כי

רל.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
27.12.50
חוק הבחירות לכנסת השנייה.

י. בדר:

הרוב שאתה רוצה לעשותו למיעוט, הוא כל כך טפס שילך למטבחיים
כצאן למבחן.

לבעיית הנציגות המקומית, הקטר של
הבבחר למקום, שמונה בו עקרון המוך מאשר בקטר שבין אדם למפלגה:
לשיטה הזאת דרגות שונות. לפי השיטה האמריקנית המועמד מוכרח
להיות מועמד של איזורו. לפי השיטה האנגלית יכול כל מועמד
להעמיד את מועמדותו בכל איזור שיהצא. ישנן שיטות שונות.
אך לדעתי אין לשיטה הזאת המשרות של קיום בארצנו, במציאות
הגאוגרפית שלנו כיום. במצב בו 25% מן האוכלוסיה היה בתל-אביב
ו-50% - למה שקוראים עכשיו "גוש דן"; במצב שבגליל חיים 2 - 3
אחוז מאוכלוסי הארץ; כשבנגב, אינני יודע אם חי אחוז אחד
מאוכלוסית הארץ; במצב כזה אין שום ממש בחלוקה גאוגרפית לאזורים.
האם יש ערך לחלוקת תל-אביב לאזורים, כשהיא תקבל 25% מהמנדטים?
האם יש ערך בכך שלשדרות רוטשילד או לרחוב אהר בתל-אביב יהיה
נציג מיוחד בכנסת? אל נשווה זאת למצב של לונדון. שם פועלות,
קודם כל סיבות היסטוריות, ולונדון מחולקת לשלטון מקומי עצמאי
מאד. רגש השכונה בלונדון הרבה יותר ברור מאשר בתל-אביב.
אצלנו, יש הבדל ידוע בין תל-אביב וירושלים. אבל לא בין השכונות
של תל-אביב.

ועוד: דוקא בארץ של עליה המונית
והזוה מאיזור לאיזור, העובדה שאיש חי בעיר זאת או אחרת, היא
הרבה יותר חשובה מאשר בארץ שאוכלוסייתה קבועה מחנה או יותר.
מחוץ למקרים יוצאים מן הכלל אין אצלנו משפחות מורשות בעיר
אחת למשך דורות רבים. היחס לשכונה, אין לו אצלנו ערך גדול,
כמו באנגליה. לכן אני חושב כי אין ערך רב לאיזורי אצלנו.
אבל, יש כמובן טעם בהצעת בר-רב-האי ואסתר לחשוב עליה כצעד ראשון
בכיוון של החלפת שיטת הבחירות.

ר"ל.

ועדת החוק, חוק ומשפט
27.42.50
חוק הבחירות לכנסת השנייה.

י. בדר: ביחס לדבריה ישמענו מתבורי: רבוחי,

מר חבורי הואג ליציבות. זוהי ודאי

מטרה של מפלגות רבות בעולם. היא אפשרית גם בשיטת הבחירות היחסיות. אני רוצה להזכיר למר חבורי את החוקה הסטטיסטית הראשונה בה הוחלט כי המפלגה שתקבל רוב בבחירות היחסיות, תקבל שני שלישים מהמנדטים. שיטה זאת טובה מאד להשגת אותה מטרה שצויינה על ידי מר חבורי. שיטת האיזורים לפי סגנונו מביא ה לאותה המטרה. אני חושב כי בענין זה הטכניקה והדרך הן הרבה יותר חשובות מאשר המטרה. אינני מופתע מהעובדה שאנו שומעים על מטרה כזו דוקא מאיש מפא"י: על שלטון המיעוט כדי שהוא לא יהיה בשבי הרוב. למר חבורי לא שהרוב איכפת/יהיה בשבי המיעוט, שהמלמנט ייצג באופן רשמי רק את המיעוט; לא איכפת לו מה תהיינה תגובות העם, תגובות הרוב למצב שבו הרוב אף פעם לא יוכל להטיל את רצונו על המלמנט. הוא רוצה במצב בו המיעוט המאורגן, האליטה של המפלגות, תעלה במדינה.

(א. חבורי: הרי יכול להיות כי לא אני אלא אחת תהיה במצב זה, אחת יחד עם ברנסטיין) יחכן, אבל אני מוותר על זאת מהאש.

אולי אינך מאמין לי, אולי אינך מאמין למפלגתי; אין זה חשוב. אבל כיון שזה דיון אישי, אני באופן אישי הייתי מוותר על שלטון כזה, שלטון מיעוט נגד רצונו של הרוב. חבורי טוען: הרי במקרה הנוכחי המיעוט שולט על הרוב; אם אחת, מר חבורי, חושב כי מפלגת הרוב מורכבת מאישים ולא מאוטומטים השומרים על רצון המנהיג, הרי גם במפלגה יש חמיד למיעוט השפעה ידועה על הרוב. גם במפלגה הרוב נמצא חמיד בשבי המיעוט. במלמנט הבריטי בזמנו - כשהוא לא היה כל כך מפלגתי כמו היום - לא פעם ולא פעמיים אלא פעמים רבות נכנע הרוב הקונסרבטיבי למיעוט הקונסרבטיבי שהיה מיעוט מתקדם יותר, לגבי בעיות של כל מיני רפורמות. הרוב הקונסרבטיבי עשה זאת מפני שהמיעוט איים בהצבעה ביחד עם המיעוט הליברלי.

לענין המיקסציה: אני מקבל שיש לתת

למפלגה סיכוי להיות מיעוט גדול יותר. כפיית המיעוט הגדול ביותר, אפשרית יותר מאשר כפיית הרוב. (א. חבורי: האם אחת יחד עם מפ"ם -

ר"ל.

ועדת החוק, חוק ומכס
27.12.50
חוק הבחירות לכנסת השנייה.

י. ברר:

זה רוב? אני מתנגד לשלטון המיעוט הגדול ביותר. אחת רוצה בפיסקציה של המצב בו שלית המיעוט הגדול ביותר. כמובן, אז יש הרבה יותר סיכויים שהמיעוט השליט יהיה תמיד אותו מיעוט. מלחמת המלגות הפרלמנטרית באנגליה באה במקום מלחמת מפלגות מסוג אחר לגמרי: שלוש הבית במדינה, הגנה נגד המהפכות, הגנה נגד פוצ'ים והגנה נגד מלחמת אחים. זה תלוי בכך שכל מפלגה בטוחה כי אם היא תעמוד בבחירות, היא תקבל חלק מהשלטון לפי מידת הצלחתה בבחירות. שיטה של כפיית השלטון - זו אשר אחת מציע אותה, - מביאה באופן ישר למלחמת פוליטית מסוג אחר לגמרי. האנגלים שומרים כל כך על שיטה פרלמנטרית, כיון שהם למדו לקח של שיטה אחרת, שיטה של מהפכות, שיטה שבה כל מפלגה שכבר הגיעה לשלטון, חיסלה באופן מיסי את מתנגדיה, וכל מפלגה אשר לא הייתה בשלטון, חשבה על איזה גורם שאסר להביאו מבחוץ בכדי להפיל את השלטון. כשלמדו את השיטה הפרלמנטרית במאה ה-18, הייתה זאת מסקנה של נסיונות היסטוריים חמורים מאד. אל יהיה לנו צורך ללמוד את החדד ממני כפייה של משטר הבנוי על שלטון מיעוט, מנסיוננו אנו. אין לנו צורך בנסיונות כאלה.

הבורי אינו רוצה כי הרוב ימצא בשבי,

כלומר: שהמיעוט הגדול ביותר ימצא בשבי של המיעוט השני. אני מבין את רצונו. אבל עליו להבין כי הרוב, אפילו הרוב הנגטיבי --- (א. חבורי: איזה רוב; אחת - ומק"ץ) אם יש מיעוט גדול ביותר, עומד כנגדו רוב; זוהי מהימטיקה משוטה. יתכן כי למפלגות הנמצאות ברוב הזה אין תכנית משותפת ברוב הכיוונים, אבל יש להן תכנית מוליטית אחת משותפת: התלכדות לשלטון של אותו המיעוט שהוא המיעוט הגדול ביותר. הרי כל היסוד המוכרי לשלטון, הוא היותו רוב. כיון שהצדק המוחלט אינו אפשרי בכל מקרה, דרוש קנה מידה לקביעת הצדק המוחלט, וקנה המידה הזה הוא הרוב. מיעוטים רבים במדינה, אבל רוב יכול להיות רק אחד, והוא תוצאה של מחסרים. אם מדובר על

רל.

ועדת החוק, חוק ומשפט
27.12.50
חוק הבחירות לכנסת השנייה.

י. ברר:

המיעוט הגדול ביותר, הרי יכולים להיות כמה מיעוטים כאלה. אל
חשבו שזוהי תורה מסיני ושחרוב שלדעתך הוא מטוצל, אינו יכול
להיות גם לא-מטוצל. (א. חבורי: אדבא). ההבדל הוא בכך שבשבילך
רוב הוא דבר מלומד. אבל כל שיטה של דמוקרטיה הקשורה בבחירות
אישיות, בנויה דווקא על רוב שאיננו מלומד. שיטת הבחירות האישיות
שבאה על מנת ליצור רוב מטלגתי מוצק וקבוע שאיננו רוב לפי הענין
אלא לפי המטגרת המטלגתית, זוהי קריקטורה של השיטה המקורית של
בחירות אישיות.

אני מסכים כי בארצנו אפשרית שיטה
בחירות אישיות רק מסוג אחד; שהבחירות אמנם אישיות, אבל המפלגות
הן אשר קובעות את המועמדים לבחירות אלה. (ז. ורהפטיג: בכל העולם
זה כך!) אינני יודע מה בכל העולם, אבל אני יודע מה אצלנו:
אצלנו אפשרית רק המציאות המטלגתית. העשו מה שעשו, אצלנו לא
היה נציגות מקומית אלא נציגות מטלגתית. אם זה טוב או רע -
זוהי המציאות. רק את הגורם הארץ ל-240 איזורים, המטלגה
חלית מי יהיה המועמד שלה, ולא תושבי המקום יקבעו זאת. זוהי
המציאות כיום בארצנו, והמציאות הזאת דורשת בחירות יחסיות.

ריבוי מטלגות הוא בעיה נפרדת.

אני מסכים כי אין צורך במטלגות בנוח ציר אחד, שני צירים ואפילו
שלושה. אני מסכים גם כי עלינו לשאוף להגבלת מספר המטלגות.
(א. חבורי: באיזו רשות? מנקודת מבט שלך? האם מפני שאתה שייך
למפלגה בינונית גדולה?) ברשות העובדה ששום שיטה אינה יכולה
להיות כה עקבית שתגיע לאבסורד בענין זה. (א. חבורי: כלומר,
את עצמך אתה רוצה להבטיח את גלוסקא - לא?)

אני נגד שני בתיים במצבנו, לדעתי

בין אם יש בית נבחרים אחד ובין אם ישנם שניים, כל אחד מהם צריך
להיות מורכב ממספר ידוע של צירים שאינם חלוי במספר התושבים אלא
בכמות העבודה וביעילותה. כיון שבכל בית נבחרים יש לעשות עבודה

רל.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
27.12.50
חוק הבחירות לכנסת השנייה.

י. ברר:

מסויימת, ומספר הבחירות במדינה קטנה ובמדינה גדולה, הוא בערך אותו המספר, ומספר החסדים במדינה אינו קובע לגבי מספר הצירים במספר. לדעתי, 120 נבחרים במדינה, זה מספר גדול מדי ביחס למספר החסדים, אבל הוא אולי קטן מדי ביחס לכמות העבודה שעלינו לעשות. לו יכולה הייתה המדינה להרשות לעצמה מספר גדול יותר של אנשים בתפקיד לגיטליבי, הייתי מצרף אותם לבית אחד. אבל אין אנו יכולים להרשות לעצמנו במצבנו, לקיים שני בתים שבהם יהיה מספר מספיק של צירים, כדי לבצע את העבודה הדרושה. כינת בן 27 איש לא יוכל לעשות את העבודה, אלא אם הוא יעשה זאת בצורה אריסטוקרטית, ע"י רפרנטים ולא ע"י ועדות. לכן אני נגד שני בתים בארצנו. אגב, למדתי את השיטה הזאת ואינני מבין למה מה דרושים שני בתים. בארה"ב הדבר ברור: היו ארצות אשר מספר חסדיהן היה שונה, וכדי לשמור על שווי הזכויות בין המדינות וגם בין החסדים, צריך היה להקים שני בתים: בית אחד אשר נבחר לפי מספר החסדים, ושני, אשר בו יש שני צירים לכל "סטייט". באנגליה, שני הבתים הם מסורת היסטורית. אינני יודע למה עשו זאת בארצות אחרות; אומרים שזה מונחף לשכלול החוקים. אני חושב כי במצבנו, הלוקסוס הזה = שהיה חיובי = הוא בכל זאת לוקסוס במידה מסוימת ועלינו לוותר עליו.

ישנן שיטות בחירות שונות. יש שיטה

הנוהגת למעשה פרמיות למפלגות הקטנות ביותר. שיטה הבחירות שלנו בעיריות, נוהגת יותר זכויות למפלגה הקטנה ביותר, מאשר שיטה הבחירות שלנו לכנסת. אלה הם, כמובן, גורמים שונים על שיטה אחת. אם מישהו יציע כי לשם יעילות עבודה הבית האשר השיטה הקיימת אבל תשונה באופן שלא יהיו בבית מפלגות בנות ציר אחד, אינני יודע אם אתנגד לכך. אני חושב כי יהיה זה נכון, יקל על הדיונים, יקצר במקצת את הדיונים ויכריח את הצירים הבורחים למכור להם מקום בחיקה קרובה להם. אני תקווה כי גם בשיעור מסא"י, לא כל האנשים חושבים בורה אחת. (מ. בן-דעמי: עד ההצבעה.) יעשו זאת גם הסיעות הקטנות; ינסו להשפיע על המפלגה עד ההצבעה. עם כל הכבוד לגב' כהן, אינני מבין מדוע היא אינה במסא"י;

רל.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
27.12.50
חוק הבחירות לכנסת השנייה.

י. בדר:

והייתי יכול להמשיך בדוגמאות כאלה, אבל אני חושש להביא דוגמא
בה גם האדם וגם המפלגה הם נבחרים מאוד. בדרך של שינוי מסויים
בתקנות הבחירות, אפשר להקטין את מספר הסיעות. לפי השיטה הקיימת,
רק משמעה-ברזל מפלגתית מונעת מיצול נוסף של הבית. ברור כי
חיקון בכיוון זה היה מקל. גם את הזמן לדיונים היו מחלקים
אז לא לפי סיעה בח חבר אחד אלא לפי סיעה בח שלושה חברים.
(ד. בר-רב-האי: גם היו החלוקה אינה נעשית לפי סיעה בח
ציר אחד, אלא שמוסיפים לסיעות הקטנות).

בדיון הזה אשר הרוב עשה אותו -

בחכמה רבה ופיקחות גדולה - להבעת דעות אישיים, דעתי היא כי יש
לשמור על שיטת הבחירות הקיימת, עם הכנסת שינויים זהירים
אשר יקרבו את הבוחר אל הציר הנבחר ומצד שני ישמיעו במקצת
בכיוון של ריכוז המפלגות מראשון השוב, למען יעילות העבודה.
אבל אני נגד שינוי רדיקאלי.

אני נגד כל שיטות מעורבות. כל

שיטה מעורבת, יש בה משום מלאכותיות. דרך זאת מסוכנת מאוד,
כי אנחנו עלולים להגיע לאותן שיטות שהיו בתקומות ידועות בארצות
ידועות, שהשיטה הייתה כל כך מורכבת עד שהעם לא הבין אותה.

רשומים עוד ששה חברים. יש תקווה

היו"ר נ. ניר:

כי נגמור את הויכוח בשבוע הבא,

ועל החברים להיות מוכנים להצבעה. (ד. בר-רב-האי: לא!) אני,

כיו"ר, הולך בדרך הרגילה: אחרי שדני, מצביעים. מי שאינו רוצה

בכך, יקום ברגע האחרון ויציע לדחות את ההצבעה. אבל לפי הסדר

הרגיל עלינו להיות מוכנים להצבעה. (ד. בר-רב-האי: אין זאת

הצעה לדחות את ההצבעה, אלא פרעור על מהלך הדיון שלנו בענין זה.)

נכון על זאת כשנגיע להצבעה.

רל.

ועדה החוקה, חוק ומשפט
27.12.50
חוק הבחירות לכנסת השנייה.

ד. בר-רב-האי:

זו הפעם הראשונה שנחנה

לועדה רצינית של הכנסת אשרות

לדון על שיטת הבחירות לכנסת, מבלי שיהיה עליה לחץ. אנחנו
מנסים לעשות דבר יסודי. אינני מקבל את הזירות הזה. אני
חושב כי לאחר שנשמעו מה דבריו שונים, נצטרך להחליף
שוב דעות. גרם לי מזלי כי הייתי בין הראשונים לדבר על בעיה
זו. אחרי, נשמעו מה דעות שונות. לדעתי, אין להצביע
לא היום ולא בשבוע הבא; עלינו לברר את הדברים באופן
יסודי.

היו"ר נ. ניר:

אני מסכים לגמרי כי צריך

להיות בירור יסודי. אבל זוהי

שאלה של הערכה. אני חושב שארבע ישיבות, זוהי זהירות
מספקת; בר-רב-האי חושב שאין זה כך. הועדה תחליט.

הישיבה ננעלה בשעה 10.30.